

EL FONS DE LA FONOTECA HISTÒRICA JAUME FONT

«Hem viscut per salvar-vos els mots»²

La Fonoteca Històrica Jaume Font és una iniciativa del senyor Jaume Font Marí-Martí impulsada pel desig i la necessitat de preservar per a l'esdevenidor les veus dels catalans il·lustres.

El pes de la cultura escrita i el valor de les imatges impreses són evidències que no posem en dubte, però per oposició a aquestes, l'oblit del document sonor, tot i tenir la tecnologia que facilita la captació de la veu emesa, és una realitat. Fins en temps molt recents les institucions no han disposat de voluntat i mitjans per cercar, salvaguardar i difondre els testimonis orals de la nostra història recent; aquesta tasca i aquest buit han estat suplerts per la dedicació totalment desinteressada de particulars, persones que com Jaume Font reconeixen el valor històric de la paraula per copsar amb exactitud les manifestacions i l'estat emocional de qui les pronuncia en contraposició amb les referències escrites, que poden ser molt més parcials i tractar dels aspectes que un tercer, el redactor o escriptor, considera més rellevants i adients amb els seus interessos.

Quan els anys seixanta Jaume Font va començar a enregistrar les paraules de la gent per deixar-ne constància i facilitar-ne la divulgació posterior, va iniciar un camí que va transformar una afeció i una dèria en quelcom més important: una fonoteca que es va constituir com a tal i va donar un servei públic a la seva seu del carrer d'Alegre de Dalt, 83, que ha estat referència per a molts historiadors, periodistes i investigadors de la societat, la cultura i la vida política de Catalunya. Dels primers enregistraments directes a les sales de conferències i taules rodones a què assistia o de la primera entrevista autobiogràfica feta a Caterina Albert, *Víctor Català*, l'any 1965 (l'escriptora va quedar muda al cap de dos dies de l'entrevista i va morir un mes després), en va sorgir el convenciment de mantenir viva la nostra memòria sonora i enregistrar tota mena de manifestacions culturals i socials, especialment tot allò que està relacionat amb el poble i la cultura catalana, amb la finalitat última de fer un servei al país. Tanmateix, aquesta activitat enregistratora s'alternava amb la cerca i localització de gravacions de veus antigues que en el millor dels casos es copiaven i incorporaven al material propi i, si més no, s'annotava la localització de l'original. Així, podem dir que les dues línies de treball de la Fonoteca han estat: la recerca del passat i la retenció del present. El resultat és més de dotze mil veus de personatges, la paraula dels quals permet conèixer l'autèntica història del país explicada pels protagonistes mateixos.

Entre les veus rescatades de l'oblit hem de destacar la de mossèn Cinto Verdager, enregistrada l'any 1897 amb un primitiu aparell americà a l'església de Santa Anna quan va reci-

tar un poema davant dels seus alumnes; la de Francesc Macià, Lluís Companys, l'abat Escarré, Josep Maria Batista i Roca, Josep Tarradellas, M. Xirgu, J.

Carner, J. V. Foix, Carles Riba, Josep Maria de Sagarra, Joan Miró o el doctor Barraquer. També hem de destacar els enregistraments dels esdeveniments històrics més rellevants com ara la proclamació de la República, els fets d'octubre de 1934, l'alçament militar de 1939, els jocs florals celebrats a l'estranger durant la guerra i l'exili, emissions de les ràdios franceses i la BBC en què es parla de Catalunya o la comunicació pública de la mort del general Franco. Per acabar, són interessants i sorprenents els missatges pòstums que contenen algunes autobiografies produïdes per la fonoteca. Aquests missatges es podran fer conèixer després de la mort del personatge que va els va dir.

Jaume Font va veure reconeguda públicament la seva tasca l'any 1991, en què va ser guardonat amb el premi Jaume I d'acció cívica catalana.

L'organització de la fonoteca

Com a resultat de la seva llarga i progressiva tasca de cerca i investigació, la Fonoteca va reunir un important conjunt documental. No solament s'hi aplegaven enregistraments sonors en suports diferents, sinó que es completaven les informacions amb una biblioteca especialitzada en història i en temes diversos sobre Catalunya, pel·lícules, cintes de vídeo, revistes i altres publicacions i un fitxer de dossiers temàtics. Per treballar aquesta documentació, catalogar-la, indexar-la i fer un servei als investigadors, Jaume Font va tenir, durant deu anys, l'ajut de la Generalitat, ajut que mitjançant beques i subvencions va permetre la contractació de col·laboradors i especialistes. El producte final d'aquesta tasca va ser una base de dades en què s'inclouen més de seixanta mil entrades classificades en seixanta-set grups:

01. Agricultura	10 entrades
02. Alimentació	34 entrades
03. Amor i sexualitat	39 entrades
04. Art i disseny	785 entrades
05. Biblioteca	2.427 entrades
06. Cambra de Comerç, Indústria i Navegació	45 entrades
07. Cançó	20 entrades
08. Caràcter (mentalitat catalana)	32 entrades
09. Catalans en el món	38 entrades
10. Ciència i tecnologia	556 entrades
11. Cinema i teatre	297 entrades
12. Ciutats i urbanisme	332 entrades
13. Comunicació	429 entrades
14. Comunicacions diverses	34 entrades
15. Concerts	210 entrades
16. Congrés de Cultura Catalana 75/77	22 entrades

2. «...Però hem viscut per salvar-vos els mots, per retornar-vos el nom de cada cosa...», *Inici de càntic en el temple*, de Salvador Espriu.

17. II Congrés Internacional de la Llengua	86	103 entrades
18. Cultura		325 entrades
19. Desastres		68 entrades
20. Discoteca (1)		8.423 entrades
21. Diversos		180 entrades
22. Dona i família		170 entrades
23. Dret		54 entrades
24. Ecologia		132 entrades
26. Economia		386 entrades
27. Entitats cíviques i ateneus		873 entrades
28. Escoles i mestres		284 entrades
29. Escoltisme		102 entrades
30. Esport		358 entrades
31. Europa		207 entrades
32. Fílmoteca		470 entrades
33. Filosofia		108 entrades
34. Fonoteques		134 entrades
35. Fusta		11 entrades
36. Geografia		310 entrades
37. Guerra europea 1914-18		6 entrades
38. Guerra civil 1936-39		277 entrades
39. Guerra mundial 1939-45		28 entrades
40. Guerra del golf Pèrsic 1991		18 entrades
41. Història		2.031 entrades
42. Humanitats (home i societat)		106 entrades
43. Infantil (contes, endevinalles i altres)		78 entrades
44. Joventut		55 entrades
45. Llengua i literatura		2.473 entrades
46. Maçoneria		6 entrades
47. Marginació		34 entrades
48. Museus		105 entrades
49. Música (teoria)		233 entrades
50. Obres públiques		84 entrades
51. Ocultisme		10 entrades
52. Òmnium Cultural		68 entrades
53. Pedagogia i ensenyament		415 entrades
54. Personatges		30.090 entrades
55. Pobles		1.863 entrades
56. Policia		23 entrades
57. Política		3.260 entrades
58. Prospectiva		188 entrades
59. Psicologia		86 entrades
60. Publicacions		338 entrades
61. Religió		410 entrades
62. Revolució social 1936-37		41 entrades
63. Sanitat		128 entrades
64. Teatre (obres)		154 entrades
65. Tradicions i costums		497 entrades
66. Turisme i consum		47 entrades
67. Universitat		39 entrades
68. Viatges i excursions		252 entrades
TOTAL		61.451

Tota la documentació aplegada i produïda era catalogada seguint aquest criteri de descriptors. Així, tant els enregistraments sonors com els vídeos o els retalls de premsa podien ser localitzats segons la temàtica respectiva. En un segon nivell es determinava quin era el suport d'aquest document, si se'n tenia una còpia o si es tenien les sigles de la institució on era.

La Fonoteca i la Fundació Jaume Font

L'any 1994 es constituí la Fundació Jaume Font, entitat privada benèfica i cultural inscrita amb el número 788 en el registre del Departament de Justícia, a la qual es van aportar tota la documentació aplegada així com els equips tècnics per captarla i reproduir-la. Recordem que la Fonoteca disposava d'un laboratori amb aparells fixos i taula de mesclades en una cabina insonoritzada, aparells de televisió i vídeos Beta i VHS, un ordinador, una impressora, una fotocopiadora i aparells portàtils per fer enregistraments i projeccions fora del local. Formaven part del patronat de la Fundació el senyor Jaume Font com a president, Josep Maria Ainaud de Lasarte com a vicepresident, Jordi Font com a secretari i Joan Cervera com a comptador.

L'objectiu d'aquesta fundació era la projecció de la Fonoteca per tal de garantir la continuïtat del projecte amb vista al segle XXI. Durant aquest període, el Banc d'Imatge i So de la Generalitat va iniciar la tasca de copiar sobre un format digital molts enregistraments sonors de la Fonoteca que, a més, netejava i documentava.

L'any 2000 la Fundació va considerar que, per assegurar la conservació permanent del fons en les millors condicions i facilitar que els investigadors hi accedissin, era convenient implicar-hi directament una institució pública dedicada a la conservació del patrimoni documental en qualsevol tipus de suport.

Així, el 24 de novembre de 2000 es va signar el conveni de comodtat a favor de l'Arxiu Nacional de Catalunya de la part més rellevant dels fons de la Fonoteca.³ Aquest conveni es feia per a un termini de tres anys que es compliran pròximament, passats els quals, en cas de no haver estat restituïts totalment o parcialment els fons, es constituïran en donació a favor de la Generalitat de Catalunya. També se cedien gratuïtament i en exclusiva a l'Arxiu Nacional de Catalunya tots els drets d'explotació que li corresponguessin referits a la reproducció, distribució, comunicació pública i transformació per a qualsevol país del món i qualsevol modalitat d'explotació, distribució, suport, format i mitjà.

Formaven part de la documentació dipositada a l'ANC:

Cintes d'àudio **3.872**
de les quals 1.067 són biografies i 2.805, entrevistes i altres programes de ràdio.

3. L'Arxiu Nacional havia rebut, prèviament, les còpies digitalitzades procedents del Banc d'Imatge i So.

«Escrits i gràfics»

37.953

dossiers ordenats alfabèticament i que apleguen informació recollida al llarg dels anys (majoritàriament, retalls de premsa, tríptics i fullets) sobre personatges, pobles i temes diversos.

D'altres

Documentació sobre Josep Maria Batista i Roca, el Consell Nacional Català, les revistes *Plançons* i *D'Ací i d'Allà*.

L'Àrea d'Imatges de l'Arxiu Nacional de Catalunya ha dut a terme durant aquests tres anys una important tasca d'adequació de la base de dades de la Fundació Jaume Font amb el programari propi de l'arxiu, de normalització de descriptors i de diferenciació de les referències a la documentació no ingressada, així com de distinció per suports. Hem de recordar que a l'origen tota la informació s'aplegava en una única base (llibres, revistes, documents escrits, sonors o audiovisuals), cosa que no s'adequa al model de l'Arxiu Nacional. També s'han instal·lat els suports als diferents dipòsits modificant la numeració i etiquetant de nou, i s'han donat signatures topogràfiques noves per localitzar els exemplars del fons.

Aviat es podrà accedir lliurement a aquesta base atès que se'n preveu la migració al programari GANC-IMATGES/SO i fins i tot podrà ser consultada per Internet. L'arxiu només facilita la còpia dels enregistraments els drets dels quals hagin passat a domini públic o hagin estat cedits a l'ANC.

No hem d'oblidar però la tasca de manteniment del material antic per tal d'evitar la rigidesa i trencament del suport, cosa que requereix dedicació per tal de rebobinar-les periòdicament fins que puguin ser copiades sobre un suport digital.

IMMA NAVARRO I MOLLEVÍ

Noticiari

EL PATRIMONI CONFISCAT A LES COOPERATIVES CATALANES ENTRE 1939 I 1943

La repressió que en acabar la Guerra Civil van patir institucions, persones, entitats i asso-

ciacions desafectes al nou règim comportà en la major part de casos la confiscació del patrimoni respectiu, públic o privat. La il·legalització de partits polítics i sindicats, iniciada el 1939, també va afectar el moviment cooperatiu, que a Catalunya havia tingut un arrelament profund durant els anys 20-30, amb un grau de duresa molt superior al de la resta de l'Estat. D'acord amb la Ley de responsabilidades políticas (9.2.1939), la Ley de confiscación de bienes marxistas (23.9.1939) i diferents decrets i ordres de 1937, 1940 i 1943, es va confiscar el patrimoni de més de dues-centes cooperatives de consum i agràries, tot i que cap d'aquestes disposicions no feia referència explícitament a aquestes societats.

L'any 1978, recuperada la normalitat democràtica, es van iniciar les primeres negociacions per reclamar els béns requisats amb la participació de la Generalitat, el govern central i representants del cooperativisme català. Una de les primeres iniciatives va ser el decret de la Generalitat de 6 de novembre d'aquell any que encomanava a la Conselleria de Treball, amb la col·laboració de la de Governació, l'elaboració d'un inventari del patrimoni de les cooperatives, confraries i mutualitats confiscat entre 1939 i 1943, inventari que havia de servir de base a la reclamació. El procés, lent i ple de dificultats, no es va tancar fins l'any 1987 amb la signatura d'un conveni de compensació econòmica entre representants del Ministeri de Treball, el Ministeri d'Agricultura i la Confederació i Federacions de Cooperatives de Catalunya.

L'any 1996 l'Arxiu Central del Departament de Treball va ingressar a l'ANC la documentació generada per aquesta gestió. El volum total és de set capses de documents produïts entre 1978 i 1988. El contingut inclou el registre de cooperatives espoliades, elaborat pel Departament en aplicació del decret esmentat, els expedients tramitats per a cada societat cooperativa i tota la documentació política, tècnica i administrativa derivada del recull de dades i de les negociacions

Estatuts del Sindicat Vitícola Comarcal de Martorell, aprovats el 1917. Fons Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya.

